

Udskrift af Arbejdsrettens dom af 18. marts 2024

I sag nr.: 2023-177

Fagbevægelsens Hovedorganisation

for

Fagligt Fælles Forbund

(advokat Dennis Schnell-Lauritzen)

mod

Dansk Arbejdsgiverforening

for

DI

for

SAS Ground Handling Denmark A/S

(advokat Thomas Nielsen)

Dommere: Christian Alsøe, Peter Breum, Rikke Foersom (næstformand), Christian Jensen, Kristian Korfits Nielsen (retsformand og næstformand), Linda Nordstrøm Nissen, Kim Jung Olsen, Hanne Schmidt (næstformand) og Mads Bendix Skelbæk-Knudsen.

Indledning

Sagen angår, om aftale A001 af 1. marts 1989 vedrørende funktionærlignende forhold har kunnet opsiges af SAS Ground Handling Denmark A/S til bortfald ved ophør af Industriens Overenskomst for 2020-2023 den 1. marts 2023.

Parternes påstande

Klager, Fagbevægelsens Hovedorganisation for Fagligt Fælles Forbund, har nedlagt påstand om, at indklagede, SAS Ground Handling Denmark A/S, skal anerkende, at lokalaftalen A001 af 1. marts 1989 vedrørende funktionærlignende forhold er omfattet af Hovedaftalens § 7, stk. 2, subsidiært at SAS Ground Handling skal anerkende, at den i lokalaftale A001 pkt. 8 om-

handlede kapitalpensionsordning, som revideret ved protokollat af 21. maj 2001, ikke kunne opsiges som sket den 3. juli 2020, men kun i henhold til Hovedaftalens § 7, stk. 2.

Indklagede, Dansk Arbejdsgiverforening for DI for SAS Ground Handling, har påstået frifindelse.

Sagsfremstilling

Af et dokument underskrevet den 16. marts 1978 af repræsentanter for henholdsvis Scandinavian Airlines System Region Danmark og Ekspeditionsarbejdernes Klub og Flyarbejdernes Klub fremgår bl.a.:

”LOKAL AFTALE Nr. 0021

Vedr. Ansættelse på funktionærlignende vilkår for fag- og ufaglærte medarbejdere i SAS, Danmark og Københavns Luftgodsstation A/S.

...

2. Aftalens ordlyd

Mellem ledelsen af fag- og ufaglærte medarbejdere i Scandinavian Airlines System samt Københavns Luftgodsstation A/S indgås følgende aftale om ansættelsesvilkår for fag- og ufaglærte medarbejdere gældende fra førstkommende 1. i en måned efter opnåelse af 1 års anciennitet.

Den mellem Sammenslutningen af arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark samt Dansk Metalarbejderforbund til enhver tid gældende overenskomst, fælles værkstedsregler og regler for behandling af faglig strid, er gældende i alle forhold med undtagelse af følgende afvigelser:

...

K. Indgåelse og opsigelse af aftalen. Nærværende aftale, som indgås i fællesskab af samtlige fagklubber, kan kun opsiges og genforhandles af disse fagklubber i fællesskab.

Aftalen er en bestanddel af den i pkt. 2 nævnte overenskomst, løber sammen med denne og kan kun opsiges med 3 måneders varsel til den 1. i en måned og til udløb sammen med overenskomsten.”

1978-aftalen blev den 12. oktober 1983 revideret med virkning fra den 1. november 1983.

Med den nye aftale 0021 blev der bl.a. fastsat et nyt ansættelsesvilkår vedrørende afskedigelse på grund af sygdom. Af den reviderede aftale 0021 fremgår i øvrigt bl.a. følgende:

”Lokalaftale nr. 0021 (revideret pr. 01 NOV 1983)

...

Mellem ledelse og fag- og ufaglærte arbejdere i Scandinavian Airlines System, Danmark, samt SAS Cargo Center A/S, fornyes hermed aftalen om funktionærlignende ansættelsesvilkår for fag- og ufaglærte arbejdere.

...

Den mellem Jernets Arbejdsgiverforening og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark til enhver tid gældende overenskomst, fællesordningen for arbejde i holddrift og regler for behandling af faglig strid, er gældende i alle forhold med undtagelse af følgende afvigelser:

...

11. Indgåelse og opsigelse af aftalen. Aftalen er et supplement til den ovenfor nævnte overenskomst mellem Jernets Arbejdsgiverforening og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark, løber sammen med denne, og kan kun opsiges af parterne med 3 måneders varsel til den 1. i en måned og til udløb sammen med overenskomsten.”

Af et protokollat af 6. april 1987 underskrevet af repræsentanter for på den ene side Scandinavian Airlines System Danmark og SAS Cargo Center A/S og på den anden side Fællesklubben, Ekspeditionsarbejdernes Klub i KR og Specialarbejdernes Klub i SAS Cargo Center A/S fremgår bl.a.:

”På møder den 02 og 03 APR 1987 mellem SAS, Danmark og SAS Cargo Center og Fællesklubben, Ekspeditionsarbejdernes Klub KR og Specialarbejdernes Klub i SAS Cargo Center er der opnået enighed om følgende vedrørende arbejdernes løn- og ansættelsesvilkår:

...

C. Pensionsdel

1. Med virkning fra 01 MAR 1987 etableres for alle timelønnede en frivillig kapitalpension til hvilken SAS yder et bidrag svarende til 2% af timelønnen incl. PRO- og TAZ-tillæg pr. time.

Til de medarbejdere, der ikke ønsker at deltage i kapitalpensionsordningen, yder SAS et tillæg svarende til 1% af den vejede gennemsnits-timeløn incl. PRO- og TAZ-tillæg = kr. 0,90 pr. time, svarende til kr. 153,- pr. måned.

Den nærmere udformning af kapitalpensionsordningen aftales mellem parterne.

2. Med virkning fra 01 MAR 1988 yder SAS yderligere et beløb svarende til 2% af timelønnen incl. PRO- og TAZ-tillæg pr. time.

Til de medarbejdere, der ikke ønsker at deltage i kapitalpensionsordningen, yder SAS et tillæg svarende til 1% af den vejede gennemsnits-timeløn incl. PRO- og TAZ-tillæg = kr. 0,90 pr. time, svarende til kr. 153,- pr. måned, således at beløbet pr. 01 MAR 1988 udgør kr. 306 pr. måned.”

Aftale 0021 blev pr. 1. marts 1989 revideret og afløst af aftale A001. Ved aftale A001 blev centrale dele af aftalen af 12. oktober 1983 videreført, herunder bl.a. bestemmelsen om indgåelse og opsigelse af aftalen. Af aftale A001, således som den er fremlagt for Arbejdsretten, fremgår bl.a.:

”LOKAL AFTALE A001

Vedr. Ansættelse på funktionærlignende vilkår for fag- og ufaglærte arbejdere i SAS, Danmark og SAS Cargo Center A/S

Mellem ledelse og fag- og ufaglærte arbejdere i SAS Danmark, samt SAS Cargo Center A/S, fornyes hermed aftalen om funktionærlignende ansættelsesvilkår for fag- og ufaglærte arbejdere.

Den mellem Jernets Arbejdsgiverforening og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark til enhver tid gældende overenskomst, fællesordningen for arbejde i holddrift samt SAS's tillægsaftale hertil og regler for behandling af faglig strid, er gældende i alle forhold med undtagelse af følgende afvigelser:

1. Lønnen udbetales månedsvis bagud. Lønnen vil som hovedregel være til disposition på den ansattes bank-, sparekasse- eller girokonto den 27. i måneden.
2. Personlig månedsløn fastsættes ved ansættelse på funktionærlignende vilkår til medarbejderens personlige brutto-timesats, incl. bonusafsnitstillæg multipliceret med månedsnormen (p.t. 160,95 time). For medarbejdere på bonus modregnes det således indregnede bonusafsnitstillæg ved bonusberegning.
3. Tillæg i henhold til overenskomst eller lokalaftale, indtjent i en måned, overføres til udbetaling med følgende månedsløn. Stedfundet ulønnet fravær afregnes for den pågældende måned i forbindelse med følgende månedsløn.
4. Søgnehelligdagsbetaling. Overenskomstens opsparingsordning bortfalder som følge af den månedlige afregningsform, idet der ikke foretages fradrag for søgnehelligdage, 1. maj, Grundlovsdag, 24. december hele dagen samt 31. december fra kl. 12:00.

For 1. maj, Grundlovsdag den 5. juni, 24. december hele dagen samt 31. december efter kl. 12:00, gives der kompensation efter samme retningslinier, som er gældende for søgnehelligdage.

Såfremt søgnehelligdage, 1. maj, Grundlovsdag den 5. juni, 24. december eller 31. december falder på en lørdag eller søndag, gives der ingen kompensationsfrihed.

5. Ferie. Under ferie udbetales som hovedregel normal løn incl. skifteholdstillæg i henhold til gældende lokalaftale, idet der ikke sker lønfradrag for feriedage. Endvidere ydes et ferietillæg på 2 1/4 [tallet 2 1/4 er streget over og med håndskrift er tilføjet 3%], som udbetales sammen med lønnen for april måned.

Den ansatte kan dog forud for optjeningsårets begyndelse kræve feriegodtgørelse af lønnen i optjeningsåret, jvfr. Ferielovens § 14, stk. 2. I dette tilfælde fradrages ved udtagning af feriedage et modsvarende antal dage i lønnen. Fradraget pr. feriedag (incl. lørdage) beregnes på grundlag af personlig bruttotimesats multipliceret med det tørnlagte timetal.

Fratrædende medarbejdere får ved kalenderårets udløb udleveret et feriekort med angivelse af den indtjente feriegodtgørelse beregnet jvfr. Ferielovens § 12.

Medarbejdere, der pr. 01 juli i ferieafholdelsesåret er fyldt 60 år eller har mindst 25 års anciennitet, har årlig ret til 3 dages ekstra ferie.

6. Sygdom. I tilfælde af sygdom skal den ansatte drage omsorg for, at SAS bliver underrettet i henhold til gældende regler.

I sygdomstilfælde udbetales normal løn samt skifteholdstillæg i henhold til gældende lokalaftale.

Såfremt den ansatte inden for et tidsrum af 12 på hinanden følgende måneder har oppebåret løn under sygdom i ialt 120 dage, kan den pågældende opsiges med 1 måneds varsel til fratræden ved en måneds udgang, jvfr. Funktionærlovens § 5, stk. 2. Overenskomstens § 25, stk. 2., litra l, fraviges herved. Det forudsættes principielt, at 120-dages reglen administreres efter samme retningslinier for arbejdere og funktionærer.

7. Forsikringsordning. I tilknytning til de funktionærlignende vilkår er der etableret en forsikringsordning, som består af 3 dele:

1. Gruppelivsforsikring.
2. Invalidforsikring.
3. Heltidsulykkeforsikring.

Optagelse i de ovenfor nævnte ordninger sker automatisk.

8. Kapitalpension; Ved ansættelse i SAS kan nyansatte vælge mellem enten

- at få udbetalt et løntillæg

eller

- at få oprettet en kapitalpension [7% er tilføjet med håndskrift]

Ved valg af kapitalpension indbetaler SAS hver måned en procentdel af grundlønnen (incl. PRO- og TAZ-tillæg) til ordningen.

9. Dødsfald. Såfremt medarbejderen afgår ved døden, tilkommer der medarbejderens efterlevende ægtefælle eller børn under 18 år, overfor hvem afdøde havde forsørgelsespligt, 1, 2, eller 3 måneders løn, når medarbejderen ved dødsfaldet har haft ansættelse i SAS i henholdsvis 1, 2 eller 3 år, jvfr. Funktionærlovens § 8.

10. Orlov og fridage uden løn. Der kan meddeles orlov og fridage uden løn efter de almindelige regler i ADM pkt. 3.5.5., med ikrafttræden 01 NOV 1983. Lønfradrag beregnes på grundlag af bruttotimesats multipliceret med det tørlagte timetal.

11. Opsigelsesvarsel. Medarbejdere omfattet af nærværende aftale er underkastet Funktionærlovens opsigelsesvarsler.

12. Frihed med løn. Der ydes frihed med løn i henhold til ADM pkt. 3.5.4., stk. 2 og 3.

13. Indgåelse og opsigelse af aftalen. Aftalen er et supplement til den ovenfor nævnte overenskomst mellem Jernets Arbejdsgiverforening og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark, løber sammen med denne, og kan kun opsiges af parterne med 3 måneders varsel til den 1. i en måned og til udløb sammen med overenskomsten.”

Aftale A001 blev på et tidspunkt i 1992 eller 1993 opsagt af SAS. Af referat af et møde den 17. februar 1993 mellem SAS og LO-Klubberne fremgår bl.a.:

”*Subject*: Forhandlingsmøde vedr. opsigelse af lokalaftale A-001 samt Forsikringsordningen for ”arbejdere fra 01 MAR 1986”

LO-Klubberne fremførte, at aftale A-001 vedr. ansættelse på funktionærlignende vilkår for fag- og ufaglærte arbejdere i SAS Danmark og SAS Cargo Center – incl. afsnit 7 om forsikringsordning (deriblandt invalideforsikring) – er sammenhængende med og en del af overenskomsten, og dermed kun kan ændres sammen med og som en del af overenskomsten.

LO-Klubberne mener dermed, at der kan ændres i aftalen, såfremt parterne er enige – i modsat fald løber aftalen uændret videre.

Ovenstående blev bestridt af SAS. SAS fastholder, at de 2 opsagte lokalaftaler er aftaler, der kan opsiges og fagretligt behandles efter overenskomstens § 8.

...

SAS foreslog at forlænge opsigelsesvarslet med 2 måneder til udløb pr. 30 APR 1993 med det formål at imødekomme LO-klubbernes ønske om den fornødne tid til en seriøs sagsbehandling.

LO-Klubberne afviste dette med henvisning til aftalens status (se afsnit 1 og 2).”

Af referat fra et møde den 22. februar 1993 mellem samme parter om samme emne fremgår bl.a.:

”Ovennævnte opsagte aftaler forhandlede på mødet d.d.

Enighed kunne ikke opnås, hvorfor SAS forbeholder sig sin stilling.

LO-klubberne fastholder standpunkterne fra mødet d. 17. februar 1993 og mente ikke, at sagen kan gøres til genstand for fagretlig behandling efter overenskomstens § 8.

SAS bestrider LO-klubbernes påstand under henvisning til referat af 17. februar 1993.”

Af ”Protokollat kapital- eller ratepension” af 21. maj 2001 fremgår bl.a.:

”Der er mellem SAS i Danmark og Fællesklubben. Ekspeditionsarbejdernes Klub og Specialarbejdernes Klub i Cargo opnået enighed om følgende vedrørende kapital- og ratepension:

...

- Der kan pr. 01 januar 2001 årligt maksimalt indskydes kr. 39.673,91 kr. til diverse kapital- eller ratepensionsordninger.

Kapital- eller ratepensionsordningen oprettes mellem den enkelte medarbejder og SAS og kan ikke sammenlægges med andre ordninger/konti.

Så længe medarbejderen er ansat i SAS, kan ordningen kun ophæves i forbindelse med invaliditet eller ved dødsfald.

...

- Denne aftale erstatter alle tidligere aftaler eller delaftaler vedrørende kapitalpension.”

Af et referat fra SiD Kastrup lufthavnsudvalgsmøde den 11. december 2003 fremgår bl.a.:

”SAS Cargo

SAS opsagt aftale A001 om bl.a. Funktionærlignende ansættelse, pension, ferie, fællesklub + KR + Cargo.

Haft ”møde” med ledelse.

Opsigelse trukket tilbage.”

Af et dokument af 12. marts 2004 med ”INFO til alle medlemmerne af Ekspeditionsarbejdernes Klub” fremgår bl.a., at ”[d]er sker ingen forringelser af kapitalpension, ferietillæg mm. som SAS ellers havde krævet.”

Af ”Protokollat vedr. gældende lokalaftaler, protokollater, aftaler m.v. i SAS Component Group A/S i forhold til Dansk Metal (Klub 580 og Klub 122), Flyarbejderne (3F) og Håndværkerklubben (Malerforbundet, TIB)” af 21. december 2006, der for SAS Component Group er underskrevet af Christian Carlsen, fremgår bl.a.:

”Nedenstående parter har i forbindelse med en række møder i november og december 2006 gennemgået det eksisterende aftalekompleks med henblik på at få fastlagt, hvilke lokalaftaler, protokollater, aftaler m.v., som er gældende i SAS Component Group A/S i forhold til nedenstående parter.

Gældende parter

Parterne er i forbindelse med gennemgangen blevet enige om, at de i bilaget oplyste lokalaftaler (A-001 til A-356) er gældende.

...

Medmindre andet direkte fremgår af aftalerne, er disse at betragte eller sidestille med lokalaftaler efter enten Industriens Overenskomst § 8, stk. 1-5 eller Industriens Funktionæroverenskomst § 19. Dog noteres det, at lokalaftale A-001, jf. pkt. 13, er at sidestille med en lokalaftale efter Industriens Overenskomst § 8, stk. 6.”

I oktober 2014 indgik SAS Ground Handling Denmark A/S og Ekspeditionsarbejdernes Klub en lokalaftale om seniorferie og seniordag (KR-A004) og en lokalaftale om omlægning af ferietillæg til fritvalgskonto (KR-A009). De to lokalaftaler indebar, at seniorferie og seniordag og ferietillæg/fritvalgskonto ikke længere var reguleret i aftale A001. Om opsigelse af lokalaftale KR-A004 fremgår, at ”[a]ftalen kan opsiges med 2 måneders varsel til den 1. i en måned, jævnfør Industriens Overenskomst § 8, stk. 2, dog tidligst til udgangen af februar måned 2017.” Om opsigelse af lokalaftale KR-A009 fremgår, at ”[a]ftalen kan opsiges 1. november med 2 måneders varsel, dog tidligst pr. 1. november 2017.” Aftaler svarende til de to lokalaftaler blev i december 2014 indgået mellem SAS Ground Handling og 3F Cargo.

Den 3. juli 2020 opsagde SAS Ground Handling over for 3F Cargo og 3F, Ekspeditionsarbejdernes Klub i alt 37 lokalaftaler med henvisning til § 8, stk. 2, i Industriens Overenskomst. Opsigelsen af disse lokalaftaler blev – med enkelte undtagelser – ikke bestridt af arbejdstager-siden. Derudover opsagde SAS Ground Handling aftale A001. Om opsigelsen af denne aftale fremgår følgende af opsigelsesbrevet:

”Derudover opsiges Lokalaftale A001 vedr. ansættelse på funktionærlignende vilkår for fag- og ufaglærte arbejdere i SAS, Danmark og SAS Cargo Center A/S af 1. marts 1989 til bortfald den 1. marts 2023.”

Af ”Uenighedsprotokollater” af 20. og 23. august 2020 vedrørende lokalforhandlinger, herunder lokal lønforhandling pr. 1. marts 2020, fremgår bl.a., at 3F – Ekspeditionsarbejdernes

Klub og 3F Cargo ikke kan anerkende, at aftale A001 ”kan opsiges i det hele taget”. Det fremgår endvidere, at SAS/SGH på ingen måde er enig i klubbernes fremstilling.

Parterne kunne heller ikke nå til enighed på mæglingsmøde eller organisationsmøde.

Forklaringer

Der er afgivet forklaring af Claus Lindegaard, Mogens Pedersen, Susanne K. Larsen, Ole Donbæk, Hans Henrik Spangenberg, Aase Mikkelsen, Svend Møllenberg og Klaus Jørgensen.

Claus Lindegaard har forklaret bl.a., at han har været ansat i SAS siden 1970. Han har været tillidsmand og sidenhen fællestillidsmand, indtil han stoppede i 1990.

Han var med til at indgå aftale 0021 i 1978. Han er underskriver på aftalen. Baggrunden for aftalen var, at SAS’ ledelse ønskede at knytte de timelønnede tættere til SAS. De blev fra arbejdstagersiden enige med SAS om en aftale om funktionærlignende vilkår for denne medarbejdergruppe, hvilket dengang var usædvanligt. Ved aftalen fik medarbejderne forskellige goder, bl.a. løn under sygdom og ferietillæg, som ellers var forbeholdt funktionærer.

Det var væsentligt for arbejdstagersiden, at man kunne være sikre på, at aftalen bestod, og at den ikke kunne falde bort ved lokalforhandlinger. De havde for gruppen af timelønnede ikke tidligere indgået en ”SAS-aftale” på linje med en overenskomst, sådan som SAS ellers havde indgået med en lang række andre medarbejdergrupper.

Opsigelsesbestemmelsen i aftalens pkt. K blev formuleret på baggrund af rådgivning fra jurister i SiD og LO. De ville være sikre på, at aftalen ikke kunne forsvinde, f.eks. hvis ledelsen blev skiftet ud. Meningen var, at aftalen skulle følge Jernets Overenskomst. Det var derfor afgørende, at der stod ”bestanddel” i bestemmelsen i pkt. K. De meddelte SAS, at hvis ikke bestemmelsen blev, som de havde fået rådgivning om fra SiD og LO, ville de ikke indgå aftalen. Der var ikke nogen fra SAS’ forhandlingsledelse, der opponerede mod formuleringen af aftalen, herunder opsigelsesbestemmelsen.

Alle aftaler, der blev indgået, havde en overskrift, der hed ”lokaftale”. Aftale 0021 adskilte sig fra de øvrige aftaler, der blev indgået med SAS, derved, at aftalen blev indgået med SAS’

øverste personalechef, hvilket var meget usædvanligt. Den blev indgået på samme måde, som når andre personalegrupper skulle forhandle overenskomst.

Der var størst opbakning til aftalen blandt personalet i teknisk afdeling, mindre opbakning i SAS Cargo og mindst i bagagehåndteringen. Men aftalen blev vedtaget ved urafstemning, så der var den fornødne opbakning.

Han var også involveret i indgåelsen af den reviderede udgave af aftale 0021 i 1983. Han husker ikke, hvad baggrunden var for den ændrede formulering i opsigelsesbestemmelsen, så der i stedet for ”bestanddel” kom til at stå ”supplement”. Ændringen til ”supplement” var aldrig blevet godkendt, hvis betydningen var, at den oprindelige tekst var blevet svækket, idet formuleringen i den tidligere udgave var så væsentlig. Der blev ikke i 1983 sagt noget om, at der skete realitetsændring af den oprindelige aftale.

I 1987 blev der udarbejdet et protokollat, der gav ret til kapitalpension. Oprindeligt havde SAS fremlagt et udkast, der gav ret til samme pension som funktionærgruppen, men det viste sig at være mere fordelagtigt for ansatte, der havde flere års pension. Derfor fik de indført en anden kapitalpensionsordning, hvor man i stedet kunne få udbetalt et løntillæg.

Ved lokalaftale A001 af 1. marts 1989 blev kapitalpensionsordningen indsat uden forbehold eller reservationer fra SAS' side. De opfattede forløbet omkring aftaleindgåelsen som overenskomstforhandlinger. Det samme gjaldt et forløb i maj 1989, hvor der blev indgået aftale om, at kapitalpensionen blev forhøjet til 5 %.

Han ved ikke, hvad der skete i 1993 angående opsigelsen af lokalaftale A001, idet han stoppede i virksomheden i 1990.

Mogens Pedersen har forklaret bl.a., at han blev ansat i SAS i 1985. Efterfølgende blev han medlem af bestyrelsen i Flyarbejdernes Klub. Han var tillidsrepræsentant fra 1990 til 2000.

Han ser på aftale 0021 på samme måde som Claus Lindegaard. Det var en aftale med særlig status, idet aftalen fastlagde helt centrale ansættelsesvilkår. Aftalen kunne ikke bare opsiges som en lokalaftale, men var forbundet med overenskomsten. Hvis man ville have ændringer af

aftalen, skulle der være enighed herom, ellers skulle den opsiges som en del af overenskomsten eller som en selvstændig overenskomst. Der var en vis stolthed på arbejdstagersiden forbundet med etableringen af aftalen.

I 1992 eller 1993 blev aftale A001 opsagt af SAS. Han kan ikke sige, hvornår opsigelse præcist skete, men han kan se, at der var møder i januar og februar 1993. Det begyndte som formelle møder, men det blev hurtigt til diskussioner om opsigelsesformen, hvor de fra arbejdstagersiden gjorde gældende, at SAS ikke kunne opsige aftale A001, idet der skulle være enighed om at ændre den. Ellers skulle aftalen opsiges som en overenskomst. Han vil betegne møderne som en "ja-nej-diskussion". SAS tilbød under drøftelserne at forlænge opsigelsesvarslet, hvilket de ikke accepterede. Aftalen fortsatte efterfølgende, og SAS foretog sig ikke noget fagretligt. Han husker ikke, at de fik et brev om, at opsigelsen blev trukket tilbage, men det blev den de facto. Efter diskussionerne om opsigelse af aftale A001 var afsluttet, førte man i en periode almindelige forhandlinger om løn og pension. Det, at opsigelsen blev trukket tilbage, opfattede de sådan, at SAS gav dem ret i, at aftale A001 har særstatus. Der var ikke nogen trusler om arbejdsnedlæggelser i forbindelse med diskussionerne.

I år 2003-2004 var han holdt op som tillidsrepræsentant, og han var derfor ikke involveret i klubbernes faglige arbejde. Han hørte, at SAS havde opsagt aftalen, og så hørte han lidt senere, at den alligevel ikke var opsagt. Han ved ikke, hvorfor opsigelsen ikke blev til noget. Det, at SAS opsagde aftalen, og så alligevel lod den køre videre, opfattede de på ny på den måde, at de havde ret i, at aftale A001 havde særstatus.

Han var ikke selv involveret i det fagretlige arbejde i 2006, hvor protokollatet angående SAS Components blev udarbejdet. Sondringen mellem lokalaftaler omfattet af Industriens Overenskomst § 8, stk. 1-5, og § 8, stk. 6, kommer ikke bag på ham. Han opfatter protokollatet på den måde, at man ikke kan fjerne lokalaftale A001 ved opsigelse, hvis der ikke er enighed herom.

Susanne K. Larsen har forklaret bl.a., at hun blev ansat i SAS i 1969. Hun stoppede i 2009. Hun var bl.a. personalechef i en periode og senere personaledirektør fra 1997 til 2003, hvor hun blev administrerende direktør. Hun var ikke involveret i forhandlingerne af lokalaftale A001.

Der var en stærk forhandlingskultur i SAS. Stort set alle medarbejdergrupper har deres egen virksomhedsoverenskomst.

I 1983 ønskede man, at "blue collar"-ansatte skulle have samme niveau af ansættelsesvilkår som funktionærene i SAS. Det skyldtes bl.a., at der var en gruppe af faglærte, som var betydeligt højere uddannet end funktionærene, men havde dårligere vilkår. Ledelsen ønskede endvidere, at de ansatte havde en tættere tilknytning til virksomheden.

Det kommer ikke bag på hende, at vidnerne Claus Lindegaard og Mogens Pedersen opfattede lokalaftale A001 som en overenskomst. Den blev i hendes tid i virksomheden betragtet som urørlig. Aftalen var oppe til diskussion flere gange i forhold til ændringer af enkeltelementer, men det blev aldrig diskuteret at opsige den helt til bortfald. Hun har bl.a. været med til at overveje i ledelsen, om man skulle forsøge at få udfaset den ene af de to pensionsordninger, der fulgte af, at der både var ret til pensionsordning efter overenskomsten og lokalaftalen.

Hun har i sin tid i ledelsen været med til at anvende opsigelse af aftaler i forhandlingstaktisk øjemed, f.eks. for at få gang i forhandlinger og understrege alvoren.

Hun var ikke med i diskussionerne angående opsigelsen i 1993.

Der har i hendes tid i SAS været op- og nedture, herunder adskillige kriser. I 1990 måtte man nedskære kraftigt og førtidspensionere flere hundrede ansatte. I 2001 fik virksomheden en stor bøde af EU i en kartelsag, og desuden skete angrebet på World Trade Center den 11. september 2001, hvilket fik folk til at holde op med at flyve. I slutningen af 2001 sad hun i en styregruppe for en forandringsproces, hvor der skulle spares 16 mia. kr. på omkostningerne, så det var en meget stor krise. På trods af de store kriser, virksomheden har været igennem, sagde virksomheden ikke lokalaftalen op. Man undlod at opsige aftalen, fordi man vidste, at det var for besværligt, idet det ville tage for lang tid og ikke kunne lade sig gøre.

Ole Donbæk har forklaret bl.a., at han har været faglig sekretær i 3F Kastrup siden 1995. Han har arbejdet med forskellige firmaer i lufthavnen, herunder SAS. Han har været med til forhandlinger siden 2007.

Baggrunden for aftalerne om seniorferie og seniordage samt ferietillæg, som blev indgået i 2014, var, at SAS overvejede at frasælge SAS Ground Handling. Der havde været lønstop i to år, og virksomheden havde opsagt fem lokalaftaler i løbet af året. Efter et langt forhandlingsforløb endte man med en samlet pakke, som man var enige om.

Den samlede pakke indebar bl.a., at det forhøjede ferietillæg, som var en del af lokalaftale A001, blev ændret, således at en del af det blev overført til fritvalgsordningen i Industriens Overenskomst. Det skete på forslag fra 3F for at lette SAS' administration og for at sikre, at man altid kunne få sine penge, også i tilfælde af konkurs.

Årsagen til, at det kunne lade sig gøre at flytte det forhøjede ferietillæg over i en anden aftale, var, at en overenskomst kan ændres, hvis begge parter er enige om det. Det var tilfældet vedrørende dette spørgsmål. Der var ikke nogen, der forestillede sig, at SAS ville opsige lokalaftale A001. Der var ikke nogen diskussion internt i 3F om ændringen fra lokalaftale A001 til en lokalaftale med andre opsigelsesbestemmelser, fordi udgangspunktet i hele forløbet var, at A001 ikke var til diskussion. De vurderede, at det var en god aftale, de indgik.

Lokalaftale A001 er ikke særligt omkostningstung. Han har lavet beregninger, der sammenstiller vilkårene på tværs af de fire handlingselskaber, der opererer i Københavns Lufthavn, og SAS er her det billigste pr. udført arbejdstime.

Hans Henrik Spangenberg har forklaret bl.a., at han har været administrerende direktør i SAS Ground Handling siden 2013. Han har været ansat i SAS i 42 år.

Da han begyndte i SAS Ground Handling, blev han bedt om at have særligt fokus på at slanke den del af organisationen, som havde med 3F at gøre. Denne del af virksomheden var for dyr at drive, og virksomheden var begrænset af mange gamle lokalaftaler.

Der har både gennem hans tid som direktør og tidligere været rigtig mange udfordringer med arbejdsnedlæggelser i SAS Ground Handling. Det er sket mere end 10 gange i hans tid som direktør. Arbejdsnedlæggelserne har kostet mange penge. Hvis 150 medarbejdere pludselig

nedlægger arbejdet, kan op mod 20-30 fly stå stille, hvilket indebærer, at SAS skal betale for hotel og forplejning mv. for de berørte kunder.

Baggrunden for opsigelsen af en række lokalaftaler i 2020 var, at der var corona-epidemi. De havde i marts 2020 været ved at forberede sig på den største sommer i lang tid, men så kom corona og satte alt i stå. Pludselig havde de stort set ingen kunder. De hjemsendte personale, nogle gik på orlov, og der blev også indført en form for arbejdsfordeling. Det var en meget alvorlig situation for virksomheden. I det år havde SAS Ground Handling et driftstab på 250 mio. kr. Der skulle derfor findes store besparelser. De opsagde i juni 2020 40 % af samtlige 1.700 medarbejdere, hvoraf nogle fratrådte frivilligt.

For hele SAS-gruppen blev der lanceret en plan ved navn SAS Forward. Selve rekonstruktionen indebar, at der på hans område skulle findes 100 mio. kr. i besparelser på 3F-området. Planen løber frem til 2026.

Som en del af planen opsagde SAS Ground Handling alle lokalaftaler på nær en ferieaftale, som fortsat er gældende.

Det var afgørende for virksomheden at få opsagt lokalaftale A001, bl.a. fordi den indeholdt 7 % ekstra i pension ud over Industriens Pension. Det havde været svært at gennemføre planen uden at opsigte lokalaftalen.

Han har ikke kendskab til de tidligere forsøg på at opsigte aftalen.

Aase Mikkelsen har forklaret bl.a., at hun i 2003 blev personaledirektør efter Susanne Larsen. Hun var personaledirektør fra august 2003 til 2005 og havde ansvaret for alle personalegrupper "på jorden".

Da hun begyndte som personaledirektør, var virksomheden inde i en periode, hvor der var krav om store besparelser. Der blev udarbejdet en plan med bl.a. opsigelsesrunder, og i 2003 skulle der forhandles overenskomster med henblik på at sætte omkostningerne ned. Det var virksomhedsoverenskomsterne, der skulle genåbnes. Spareplanen var gældende for hele Skandinavien. Der var et ønske om, at det skulle foregå på en ordentlig måde, og medarbej-

derne skulle opleve, at der var gensidighed i forhandlingerne. De ville ikke have, at der efterfølgende skulle komme fagretlige forløb, og der skulle ikke opstå strejker undervejs i forhandlingerne, fordi det ødelagde tilliden og var for dyrt. De havde fokus på arbejdsnedlæggelser, fordi statistikken og historikken viste, at der tidligere havde været mange arbejdsnedlæggelser.

Fra virksomhedens side var man af den opfattelse, at lokalaftale A001 var en almindelig lokalaftale. Hun har aldrig hørt, at den ikke kunne siges op, og hun har aldrig hørt den omtalt som en overenskomst. Hun havde dengang drøftelser med Svend Møllenborg, som var enig i, at aftalen kunne opsiges. Derudover drøftede de også spørgsmålet med DI, fordi virksomheden skulle have særlig tilladelse til at starte forhandlinger om de virksomhedsoverenskomster, som SAS havde, forud for de centrale overenskomstforhandlinger. I den forbindelse drøftede de spørgsmålet om opsigelse af A001 med DI, uden at det dog skyldtes, at DI skulle godkende, at virksomheden opsagde den. DI meldte tilbage, at lokalaftalen kunne opsiges, og derudover fik de tilladelse til at begynde overenskomstforhandlingerne tidligere.

I november 2003 opsagde de lokalaftalen. Kort tid efter skulle de have et kaffemøde med Fællesklubben, Ekspeditionsarbejdernes Klub og 3F-gruppen. De regnede med, at det skulle være et ”hyggeligt” møde, for de havde ikke hørt noget i den uges tid, der var gået siden opsigelsen. De havde forberedt en præsentationsrunde, men stemningen blev hurtigt dårlig på grund af opsigelsen af A001, som klubberne var meget utilfredse med. Der lå en trussel om arbejdsnedlæggelser i luften. Hun husker det tydeligt, fordi hun var ny i jobbet, og hun spurgte, om klubberne truede med overenskomststridig arbejdsnedlæggelse. Klubberne sagde, at deres medlemmer ville komme til at reagere meget voldsomt. Det ville være op til jul, og det blev sagt ordret, at der ville blive arbejdet efter reglerne, og at repræsentanterne ikke kunne garantere, at der ikke ville være fly, der ikke kom i luften. Repræsentanterne sagde ikke, at aftalen var uopsigelig, eller at den var en overenskomst. Det blev heller ikke nævnt, at klubberne ville gå videre med sagen fagretligt.

Efter mødet havde de en debriefing, og de var enige om, at de havde opfattet det som en reel trussel om arbejdsnedlæggelse. Hun talte med koncernledelsen om, hvordan de skulle tackle det. Koncernledelsen ønskede ikke at have truslen om arbejdsnedlæggelse hængende, og derfor blev opsigelsen trukket tilbage.

Det var pinligt, at de efterfølgende måtte fortælle DI, at opsigelsen af lokalaftalen ikke blev til noget.

Efter hendes opfattelse betyder det at arbejde efter reglerne ikke at nedlægge arbejdet, men det, der blev sagt, kunne have den betydning, at arbejdet blev nedlagt. Der blev sagt, at der ville komme en meget voldsom reaktion, og det plejer efter hendes opfattelse at betyde, at der kommer arbejdsnedlæggelser.

Svend Møllenborg har forklaret bl.a., at han blev ansat i SAS i 1976. Han har haft forskellige funktioner i virksomheden.

Han var med til at forhandle forløberer til A001 på arbejdstagersiden. Der var stor opbakning til aftalen i teknisk afdeling, mindre i SAS Cargo, og medarbejderne i bagagehåndteringen stemte den ned. Han mener, at det kan have skyldtes, at medarbejderne i bagagehåndteringen for en større dels vedkommende var korttidsansatte, og aftalen indebar bl.a., at man gik fra 14-dages løn til månedsløn. Opsigelsesvarslet blev forlænget til en måned, men der var en del, der havde en løsere tilknytning til SAS på det tidspunkt.

Han var også med til at forhandle den reviderede udgave af lokalaf tale 0021. Det var ikke en kollektiv overenskomst, men en lokalaf tale. Ved forhandlingen af aftalen forholdt han sig ikke til opsigelsesbestemmelsen, så han ved ikke, hvorfor teksten er ændret fra ”bestanddel” til ”supplement”.

Han var ikke involveret i opsigelsen af lokalaf tale A001 i 1993, men han var på arbejdsgiver-siden med til at opsig e aftalen i 2003. Han var med til kaffemødet, som Aase Mikkelsen har omtalt, og han kan bekræfte hendes udlægning af mødet. Han mindes ikke, at de tænkte over, hvordan det kunne opfattes, at man trak opsigelsen tilbage og videreførte aftalen.

Klaus Jørgensen har forklaret bl.a., at han har været forhandlingschef i SAS siden 2011. Han har været i SAS i 42 år, og han har tidligere haft en funktion som forhandlingskonsulent fra 2001 til 2007. Han er forhandlingschef for hele SAS, undtagen piloter.

De seneste 20 år har været meget turbulente. Der har været mange kriser frem til coronakrisen i 2020.

Når Industriens Overenskomst er forhandlet på plads, er der lokale lønforhandlinger i virksomheden. Det bliver gjort på den måde, fordi man så kender rammen for, hvordan det ser ud økonomisk i den kommende overenskomstperiode. De seneste 20 år har det typisk handlet om at få begrænset virksomhedens lønudgifter.

SAS har gennem tiden været præget af utallige overenskomststridige arbejdsnedlæggelser. Det er et meget stort problem. Også på det medarbejderområde, som denne sag angår.

Han har aldrig hørt lokalaftale A001 omtalt som en kollektiv overenskomst. Han har første gang hørt den omtalt som sådan i forbindelse med denne sag. Han har heller aldrig hørt, at det skulle være en uopsigelig lokalaftale.

Han deltog i 2014 i indgåelsen af aftalerne om seniordage og overførsel af ferietillæg. Der var fra arbejdstagersiden et ønske om at få omlagt ferietillæg til fritvalgskonto. Det blev ikke i den forbindelse drøftet, at der skulle være noget i A001, der var uopsigeligt. Når det i aftalerne er anført, at de er indgået i forbindelse med overenskomstforhandlingerne 2014, er det udtryk for, at der forhandles "på ryggen" af forhandlingerne af Industriens Overenskomst, når disse er færdige.

Protokollat af 21. maj 2001 om kapital- eller ratepension er en aftale, der bl.a. regulerer medarbejderens mulighed for at genkøbe eller ophæve sin pension i utide. Det er fast praksis hos SAS, at man ikke tillader det. Han har aldrig hørt om, at virksomheden ophæver enkelte medarbejders depoter. Hvis indbetalingerne stopper, har medarbejderen stadig sit depot.

Det samme kommer til udtryk i den personalehåndbog, der gælder for alle medarbejdere i SAS. Man har inden for de senere år i enkelte tilfælde alligevel tilladt medarbejdere at hæve deres pension, fordi det var et stort ønske fra de faglige organisationer.

Den Christian Carlsen, der har skrevet under på protokollat af 21. december 2006 angående SAS Components, kan ikke tegne SAS Ground Handling. Han ved ikke, om der i forbindelse

med udarbejdelsen af protokollatet var kontakt fra SAS Components til forhandlingsafdelingen, for han havde på det tidspunkt mest at gøre med funktionærafdelingen. Protokollatet er udarbejdet i forbindelse med frasalget af selskabet, og det ville være naturligt, at man i et sådant datterselskab drøftede det med andre afdelinger, når lokalaftaler blev gennemgået.

Overenskomstgrundlag

§ 7, stk. 2, i Hovedaftalen mellem DA og LO har følgende ordlyd:

”Selv om en overenskomst er opsagt eller udløbet, er parterne dog forpligtet til at overholde dens bestemmelser, indtil anden overenskomst træder i stedet, eller arbejdsstandsning er iværksat i overensstemmelse med regler i § 2.”

Industriens Overenskomst 2020-2023 indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

”§ 8 Indgåelse og opsigelse af lokalaftaler m.v.

Stk. 1

Der kan mellem de lokale parter på virksomheden indgås lokale aftaler for medarbejdere omfattet af nærværende overenskomst.

Stk. 2

a. Lokalaftaler, kutymer eller reglementer samt aftaler om løn, tillæg til løn, akkord og bonussystemer kan opsiges af begge parter med 2 måneders varsel til udgangen af en måned, medmindre aftale om længere varsel er/bliver truffet.

...

Stk. 3

I tilfælde af opsigelse i henhold til stk. 2 er det den opsigende parts pligt at foranledige lokale forhandlinger afholdt, og for så vidt enighed ikke opnås da at lade sagen behandle ved mæglingssmøde, eventuelt organisationsmøde. Begæring om fagretlig behandling skal være den modstående organisation i hænde inden for de i stk. 2 angivne opsigelsesfrister, jf. Regler for behandling af uoverensstemmelser af faglig karakter § 49 stk. 2, pkt. c.

...

Stk. 6

Lokalaftaler om arbejdsforhold, indgået inden den 28. februar 1993, på virksomheder, der indtil den 28. februar 1993 var omfattet af Fællesoverenskomsten/Industrioverenskomsten mellem Dansk Industri og Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark og Specialarbejderforbundet i Danmark samt Plastoverenskomsten mellem Plastindustrien i Danmark og Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark og Specialarbejderforbundet i Danmark, er, medmindre andet aftales mellem parterne, sideløbende med overenskomsten. Parterne i lokalaftaler, der er sideløbende med overenskomsten, kan dog begære lokalforhandling af lokalaftalens indhold. Såfremt enighed herom ikke opnås lokalt, kan

sagen videreføres til fagretlig behandling. Såfremt der ikke opnås enighed på organisationsmødet, kan sagen ikke videreføres, hvilket medfører, at aftalen fortsætter uændret.
...

§ 50 Overenskomstens varighed

Denne overenskomst træder i kraft 1. marts 2020 og er bindende for undertegnede organisationer, indtil den af en af parterne i henhold til de til enhver tid gældende regler opsiges til ophør en 1. marts, dog tidligst 1. marts 2023.”

Parternes argumentation

Klager har anført navnlig, at aftale A001's status må afgøres på baggrund af aftaleparternes hensigt. Det fremgår af ordlyden i den oprindelige aftale fra 1978, at aftalen skulle være en ”bestanddel” af Jernets Overenskomst. Når man aftalte, at aftalen skulle være en del af overenskomsten, er der en klar formodning for, at de regler om opsigelse og fornyelse, som gjaldt for Jernets Overenskomst, også skulle gælde for aftalen. Altså at Hovedaftalens § 7, stk. 2, skulle gælde for aftalen.

Når parterne udtrykkeligt aftalte, at aftalen skulle være en bestanddel af Jernets Overenskomst, kan der ikke lægges afgørende vægt på, at aftalens overskrift var ”lokal aftale”.

Når en aftale udtrykkeligt er tillagt karakter af en overenskomst eller en del af en overenskomst, bevarer aftalen denne status, indtil parterne udtrykkeligt måtte aftale noget andet. At parterne senere har anvendt formuleringen ”supplement til overenskomsten”, er ikke udtryk for en realitetsændring af aftalens status. Reglerne om indgåelse og opsigelse er formuleret i 1978-aftalen, dvs. da aftalen udtrykkeligt var en bestanddel af Jernets Overenskomst. Dette må der tages hensyn til ved vurderingen af pkt. 13 i aftale A001. At aftalen er en bestanddel af overenskomsten, taler imod blot at anse pkt. 13 som en regel om tidsfristen for opsigelse og udløb af A001. Det taler derimod for, at aftalen deler skæbne med industrioverenskomsten. Hvis parterne havde ment, at aftale A001 skulle kunne opsiges efter reglerne i Jernets/Industriens Overenskomst § 8 blot med en længere opsigelsesfrist, havde det været ganske let at nævne dette i pkt. 13 fremfor den faktisk anvendte formulering.

Aftalen havde en sådan karakter i form af indførelse af funktionærlignende ansættelse, fravigelse af lønterminer mv., at der ikke var hjemmel i Jernets Overenskomst til at indgå aftalen som lokalaftale. Aftalen indebar både fordele og ulemper for medarbejderne. Den manglende hjemmel til at fravige overenskomsten taler for, at aftalen skal ses som en overenskomstmæs-

sig regulering – i praksis en virksomhedsoverenskomst – der er udformet som en bestanddel af den til enhver tid gældende Jernets/Industriens Overenskomst. Aftalen blev indgået med en forhandlingsmæssigt særdeles kompetent arbejdsgiver, der var et centralt og betydningsfuldt medlem af det daværende Dansk Industri. Der kan ikke, som hævdet af DA, lægges vægt på, at de lokale parter ikke kunne aftale en sideløbende overenskomst/virksomhedsoverenskomst. For det første er det netop, hvad parterne oprindeligt gjorde og ønskede, jf. formuleringen ”bestanddel” af overenskomsten. For det andet er det helt usandsynligt, at en sådan vidtrækkende aftale, der gjaldt på tværs af en meget stor og vigtig virksomhed, ikke var kendt og tolereret også af arbejdsgiverorganisationen.

Der stilles i praksis ikke store krav til, hvilke aftaler der anses for at have status som en overenskomst. Der gælder ikke særlige formkrav eller krav til parter, når parternes hensigt har været, at man ønskede en regulering i form af en kollektiv overenskomst. Jernets Overenskomst/Industriens Overenskomst indeholder ikke regler, der udelukker en supplerende overenskomstmæssig regulering, herunder af emner der ikke måtte være omfattet af disse overenskomster.

Hvis aftale A001 ikke kan anses for en overenskomst, må aftalen anses for at være en lokalaf-tale, der er så tæt knyttet til overenskomsten, at den kun kan fornys eller opsiges efter Hoved-aftalens § 7, stk. 2. Det er anerkendt i retspraksis og litteraturen, at dette forekommer i særlige tilfælde. Der er tale om et sådant særligt tilfælde i denne sag, også selv om overenskomsten ikke er forhandlet af de centrale parter.

I overensstemmelse med, hvad der følger af retspraksis og litteraturen, skal der lægges vægt på de berettigede forventninger, som klager har haft til, at der forelå en aftale med overens-komstmæssig status. Det må i den forbindelse navnlig tillægges vægt, at indklagede to gange – i 1993 og 2003 – har opsagt aftalen for efterfølgende at trække opsigelsen tilbage. Herved har indklagede givet arbejdstagersiden en stærk, berettiget forventning om, at aftalen i hvert fald efter forløbet i 2003/2004 ikke kunne opsiges som en lokalaf-tale blot med længere opsi-gelsesvarsel.

For at anse aftale A001 for en særlig aftale, der alene kan opsiges efter reglerne i Hovedafta-lens § 7, stk. 2, taler også, at aftale A001 i protokollat af 21. december 2006 vedrørende lo-

kalaftaler mv. i SAS Component Group A/S er anset for at være en aftale, der kan sidestilles med en lokalaftale efter Industriens Overenskomst § 8, stk. 6.

Industriens Overenskomst § 8 taler ikke imod, at aftalen må opsiges efter reglerne i Hovedaftalen. Bestemmelsen fastsætter, at opsigelse skal kunne ske ensidigt, men der er ikke med bestemmelsen taget stilling til, om opsigelse og bortfald af lokalaftaler i visse tilfælde kan være betinget af frigørelseskonflikt.

At der i 2014 blev indgået lokalaftaler om seniorferie mv. og feriegodtgørelse med bestemmelse om opsigelse efter Industriens Overenskomst § 8 ændrer ikke på, at aftale A001 havde og fortsat har en anden karakter. Aftalerne i 2014 blev indgået, fordi de indeholdt væsentlige forbedringer for lønmodtagerne.

Det vil ikke være umuligt eller urimeligt byrdefuldt for virksomheden at opsiges og frigøre sig fra A001 efter reglerne i Hovedaftalens § 7, stk. 2. Det har SAS tidligere gjort i andre sammenhænge.

Hvis Arbejdsretten finder, at aftale A001 ikke skal opsiges efter reglerne i Hovedaftalens § 7, stk. 2, bør det fastslås, at den i pkt. 8 i aftalen omhandlede kapitalpensionsordning kun kan opsiges i henhold til Hovedaftalens § 7, stk. 2. Da kapitalpensionsordningen blev indført, var det hensigten, at denne skulle indebære sikkerhed for, at der blev indbetalt pension i hele ansættelsesperioden. Ordlyden af protokollatet om kapital- og ratepension fra 2001 indebærer, at der er tilsikret medarbejderne en ordning, der består, så længe medarbejderen er ansat i virksomheden. Dette ses navnlig ved protokollatets bestemmelse om, at ”så længe medarbejderen er ansat i SAS, kan ordningen kun ophæves i forbindelse med invaliditet eller ved dødsfald.” Der er ikke, som hævdet af indklagede, tale om, at protokollatet alene indebærer, at en medarbejder ikke kan hæve og få udbetalt pensionsordningen i utide. Protokollatet indeholder ikke regler om opsigelse og benævnes ikke lokalaftale eller lignende. Da protokollatet efter sit indhold må forstås som en tilsikring af muligheden for at få indbetalt kapitalpension eller få udbetalt et kontant tillæg gennem hele ansættelsen, må protokollatet sidestilles med en overenskomst, der må fornys eller opsiges efter Hovedaftalens § 7, stk. 2.

Indklagede har anført navnlig, at aftale A001 efter sin ordlyd og sit indhold har status af en lokalaftale indgået under Jernets Overenskomst, senere Industriens Overenskomst. Aftalen er på forsiden benævnt ”Lokal Aftale”, og det fremgår af aftalens indledende tekst og af aftalens opsigelsesbestemmelse, at lokalaf-talen knytter sig til en kollektiv overenskomst, nemlig Jernets Overenskomst.

Lokalaftale A001 er indgået af de lokale parter på virksomheden, og den er ikke forhandlet eller indgået af overenskomstparterne fra den daværende Jernets Overenskomst eller den nu-gældende Industriens Overenskomst. At lokalaf-tale A001 har status af en almindelig lokalaf-tale illustreres af, at de lokale parter i 2014 aftalte at udskille en række tunge medarbejderret-tigheder af lokalaf-talen A001 og i stedet indgik nye lokalaf-taler om disse rettigheder i særskil-te lokalaf-taler med sædvanlige opsigelsesvilkår.

Lokalaftale A001 indeholder en opsigelsesbestemmelse, hvorefter aftalen kan opsiges af hver af parterne med tre måneders varsel til udløb sammen med overenskomsten. Derved har par-terne aftalt at anvende den såkaldte ”mellemløsning”, der består i, at lokalaf-talen kan opsiges med et forlænget opsigelsesvarsel til bortfald på det tidspunkt, hvor Industriens Overenskomst udløber. SAS har korrekt opsagt lokalaf-talen til udløb sammen med Industriens Overenskomst pr. 1. marts 2023.

Hovedaftalens § 7, stk. 2, finder efter sin ordlyd, formål og i henhold til retspraksis anvendelse på overenskomster i modsætning til lokalaf-taler. Formålet med bestemmelsen er at sikre, at arbejdstagerne ikke står uden kollektive minimumvilkår. Dette er ikke tilfældet for de berørte medarbejdere efter opsigelse af A001, idet Industriens Overenskomst indeholder en regulering af pensionsforhold og vilkår for funktionærlignende ansættelse.

Lokalaftale A001 er ikke en integreret del af Industriens Overenskomst og dermed heller ikke af denne grund omfattet af Hovedaftalens § 7, stk. 2. Som anført har parterne aftalt, at lokalaf-tale A001 kan siges op med et varsel til udløbet af Industriens Overenskomst. Lokale parter kan desuden ikke supplere Industriens Overenskomst på overenskomstniveau, idet dette alene tilkommer overenskomstparterne. De lokale parter kan alene supplere og fravige overenskom-sten på lokalaf-taleniveau, og det skal efter overenskomstens regler ske på opsigelsesvilkår, der ikke gør hver parts ret til opsigelse illusorisk. Det følger af praksis, at de lokale parter kan

aftale et forlænget opsigelsesvarsel, men at det strider mod overenskomstens § 8, stk. 2, at indgå en aftale, som de facto fjerner parternes adgang til at frigøre sig fra lokalaftalen ved opsigelse. Hvis lokalaftale A001 måtte anses for omfattet af Hovedaftalens § 7, stk. 2, ville det indebære, at lokalaftalen de facto var uopsigelig, eftersom overenskomsten i praksis aldrig falder bort efter sit udløb.

En lokalaftale kan ikke på baggrund af lokale parters adfærd skifte status og blive integreret i overenskomsten. I så fald ville lokalaftalens egen opsigelsesbestemmelse skulle tilsidesættes. Hvis en lokalaftale helt undtagelsesvist skal anses for integreret i overenskomsten, vil det som minimum kræve, at overenskomstparterne i Industriens Overenskomst i meget udbredt omfang har været direkte involveret i lokalaftalens indhold eller vedtagelse, og at lokalaftalen f.eks. har været undergivet realitetsforhandlinger ved de almindelige overenskomstforhandlinger. Det er ubestridt, at det ikke er tilfældet med hensyn til aftale A001.

Det følger af retspraksis, at de lokale parters egen adfærd og lokalaftalernes indhold ikke i sig selv er tilstrækkeligt til at kunne statuere, at en lokalaftale må anses for integreret i overenskomsten. Det gælder også, selv om en lokalaftale har eksisteret i en meget lang årrække.

Det forhold, at lokalaftale A 001 supplerede/fraveg Jernets Overenskomst – senere Industriens Overenskomst – betyder derfor ikke, at lokalaftale A001 er blevet integreret i Industriens Overenskomst. Tværtimod udgør Industriens Overenskomsts bestemmelser tilbagefaldsvilkår for medarbejderne efter bortfaldet af lokalaftale A001.

Virksomheden har tidligere to gange opsagt lokalaftalen. I begge tilfælde valgte virksomheden ikke at gå videre med opsigelserne. Virksomheden tilkendegav imidlertid klart, at virksomheden fremover var af den opfattelse, at lokalaftale A001 kunne opsiges i overensstemmelse med reglerne om opsigelse af lokalaftaler i overenskomstens § 8. Når opsigelserne blev trukket tilbage, var det, fordi virksomheden stødte på hård modstand fra lønmodtagersiden, bl.a. i form af trusler om overenskomststridige arbejdsnedlæggelser, hvilket førte til, at virksomheden fandt andre løsninger. Virksomheden har således aldrig tilkendegivet, at lokalaftalens opsigelse blev trukket tilbage af retlige årsager.

Der foreligger i øvrigt ikke andre forhold, som kan føre til at anse lokalaf tale A001 for en integreret del af Industriens Overenskomst. Der er ikke tale om en aftale som omhandlet i § 8, stk. 6, i Industriens Overenskomst, og der kan ikke lægges vægt på det, som er anført i protokollat af 21. december 2006 vedrørende lokalaf taler mv. i SAS Component Group A/S, som er et andet selskab i SAS-koncernen.

Der er heller ikke grundlag for at tage klagers subsidiære påstand til følge, idet protokollatet fra 2001 ikke giver lønmodtagerne en selvstændig ret til kapital- og ratepension. Protokollatet er et aftaledokument mellem de lokale parter, hvor der opstilles nærmere regler for administrationen af den pensionsordning, som medarbejderne havde ret til efter lokalaf tale A001. Da lokalaf tale A001 bortfaldt den 1. marts 2023, ophørte klagers ret til fortsat indbetaling af pension.

I øvrigt forekommer klagers subsidiære påstand anstrengt i den forstand, at påstanden forudsætter, at de lokale parter skulle have udskilt pensionsdelen af lokalaf tale A001 i en selvstændig aftale og tillagt den overenskomststatus. Det ville være en konstruktion af helt særegen karakter, og det må kræve betydelige faste holdepunkter at antage, at en sådan konstruktion er aftalt. Sådanne holdepunkter foreligger ikke.

Den specifikke bestemmelse i protokollatet, som klager påberåber sig, vedrører den enkelte medarbejders ret til at ophæve sin pensionsordning. Virksomheden ophæver ikke enkeltmedarbejderes pensionsordninger, og bestemmelsen tager dermed ikke sigte på virksomhedens mulighed for at ophæve en pensionsordning.

Arbejdsrettens begrundelse og resultat

Ved breve af 3. juli 2020 til tillidsrepræsentanter for de berørte medarbejdergrupper opsagde SAS Ground Handling Denmark A/S en række lokalaf taler (i alt 37) med henvisning til § 8, stk. 2, i Industriens Overenskomst. Derudover opsagde SAS Ground Handling aftale A001 af 1. marts 1989 vedrørende ansættelse på funktionærlignende vilkår for fag- og ufaglærte arbejdere i SAS, Danmark og SAS Cargo Center A/S til bortfald den 1. marts 2023.

Sagen angår, om aftale A001 har status af en lokalaf tale under Industriens Overenskomst (tidligere Jernets Overenskomst) og har kunnet opsiges som sket, eller om aftale A001 udgør en

kollektiv overenskomst omfattet af Hovedaftalens § 7, stk. 2, eller er en integreret del af Industriens Overenskomst med den virkning, at lokalaftalen skal opsiges efter samme regler som overenskomsten, dvs. efter reglerne i Hovedaftalens § 7, stk. 2. Hvis opsigelsen af aftale A001 er sket med rette, skal der endvidere tages stilling til, om kapitalpensionsordningen for medarbejdere i SAS Ground Handling fortsat er gældende.

Den retlige status af lokalaftale A001

Aftale om ansættelse på funktionærlignende vilkår for fag- og ufaglærte medarbejdere i SAS blev oprindeligt indgået i 1978 mellem på den ene side SAS og SAS Cargo og på den anden side de berørte medarbejderes klubber (aftale 0021). Aftalen blev revideret i 1983 og igen i 1989, hvor aftalen blev benævnt A001.

Aftale A001 har ligesom de tidligere aftaler fra 1978 og 1983 titlen "Lokal Aftale" og er ligeledes indgået mellem på den ene side SAS og SAS Cargo og på den anden side de berørte medarbejderes klubber. Aftalen er således ikke indgået af overenskomtparterne i Jernets Overenskomst (senere Industriens Overenskomst), og det lægges som ubestridt til grund, at overenskomtparterne heller ikke har forhandlet om aftalen.

Af den indledende tekst til aftale A001 fremgår, at aftalen er indgået i regi af Jernets Overenskomst. Det fremgår således, at aftalen fastsætter en række afvigelser fra denne overenskomst med henblik på at give de berørte medarbejdere funktionærlignende ansættelsesvilkår. Af aftalens pkt. 13 (om indgåelse og opsigelse af aftalen) fremgår, at aftalen er et supplement til overenskomsten og løber sammen med denne, og at aftalen kun kan opsiges af parterne med 3 måneders varsel til den 1. i en måned og til udløb sammen med overenskomsten. Den del af pkt. 13, som angår opsigelse af aftale A001, må efter Arbejdsrettens opfattelse forstås sådan, at aftale A001 kan opsiges selvstændigt med et varsel på 3 måneder, men således at aftalen først bortfalder på det tidspunkt, hvor overenskomsten udløber. At det i den oprindelige aftale fra 1978 i pkt. K (om indgåelse og opsigelse af aftalen) var fastsat, at aftalen var en bestanddel af overenskomsten og løb sammen med denne, kan ikke ændre herved, idet opsigelsesadgangen var den samme efter 1978-aftalen.

Arbejdsretten finder på denne baggrund, at aftale A001 efter dens karakter og indhold må anses for at være en lokalaftale indgået under Industriens Overenskomst (tidligere Jernets Over-

enskomst), og at aftale A001 således ikke kan anses for en kollektiv overenskomst som omhandlet i Hovedaftalens § 7, stk. 2.

Er lokalaftale A001 en integreret del af Industriens Overenskomst?

For at det kan fastslås, at lokalaftale A001 deler skæbne med Industriens Overenskomst med den virkning, at lokalaftalen ikke kan opsiges selvstændigt, heller ikke til overenskomstens udløb, må det kræves, at der er konkret støtte i parternes – og måske navnlig overenskomstparternes – adfærd for at statuere, at lokalaftalen knytter sig så nært til overenskomsten, at den alene kan opsiges som en integreret del af denne. Spørgsmålet er i den forbindelse, hvilke berettigede forventninger hver af parterne har haft med hensyn til opsigelse af lokalaftalen. Ved afgørelsen heraf kan det tillægges betydning, om lokalaftalen har været undergivet realitetsforhandlinger ved de almindelige overenskomstforhandlinger. Det er ikke tilstrækkeligt, at overenskomstparterne har bistået de lokale parter med indgåelsen af lokalaftalen. Det kan endvidere tillægges betydning, om lokalaftalen har en så væsentlig betydning for de lokale parters anvendelse af overenskomstens almindelige regler, at den ikke kan opsiges uafhængigt af denne, selv om den ikke har været undergivet realitetsforhandlinger i forbindelse med overenskomstforhandlinger. At den lokale ordning har bestået gennem meget lang tid, er ikke i sig selv afgørende. Der kan herved henvises til bl.a. faglig voldgiftskendelse af 14. april 2016 (FV2015.0177) og til Jens Kristiansen, *Den kollektive arbejdsret* (4. udg., 2021), s. 344 ff. Som anført sidstnævnte sted, s. 345 f, er det yderst sjældent, nemlig kun i særegne tilfælde, at en lokalaftale vil blive anset for en integreret del af overenskomsten.

Som nævnt følger det af pkt. 13 i lokalaftale A001, at aftalen er et supplement til Jernets Overenskomst (senere Industriens Overenskomst) og løber sammen med denne. Tilsvarende var fastsat i pkt. 11 i 1983-aftalen, og i den oprindelige aftale fra 1978 (pkt. K) var fastsat, at aftalen var en bestanddel af overenskomsten og løb sammen med denne. Det kan ikke ved den skete bevisførelse, herunder de afgivne forklaringer, som angår forhold, der ligger langt tilbage i tiden, anses for klarlagt, hvad baggrunden for at anvende de forskellige formuleringer har været. Arbejdsretten finder, at det hverken af udtrykket ”bestanddel” i 1978-aftalen eller udtrykket ”supplement” i lokalaftale A001 kan udledes, at lokalaftale A001 skal anses for en integreret del af Industriens Overenskomst med den virkning, at lokalaftalen deler skæbne med Industriens Overenskomst og kun kan opsiges efter Hovedaftalens § 7, stk. 2. Der er herved lagt vægt på, at pkt. 13 i lokalaftale A001 som nævnt (ligesom de tidligere lokalaftaler)

fastsætter, at lokalaftalen kan opsiges af parterne med 3 måneders varsel til den 1. i en måned og til udløb sammen med overenskomsten. Opsigelsesbestemmelsen må anses for at være udtryk for den ”mellemløsning”, som bl.a. er beskrevet i Jens Kristiansen, Den kollektive arbejdsret (4. udg., 2021), s. 346, og bestemmelsen må som nævnt anses for at indebære, at aftale A001 kan opsiges selvstændigt med et varsel på 3 måneder, men sådan at aftalen først bortfalder på det tidspunkt, hvor overenskomsten udløber. Lokalaf-tale A001 indeholder således en selvstændig opsigelsesadgang.

Lokalaf-tale A001 er som nævnt ikke indgået eller forhandlet af overenskomstparterne i Jernets Overenskomst (senere Industriens Overenskomst). Aftalen har heller ikke været undergivet realitetsforhandlinger ved de almindelige overenskomstforhandlinger eller anden form for forhandling mellem overenskomstparterne. At de klubber, som har indgået lokalaftalen, efter forklaringerne har modtaget en vis bistand fra LO og SiD i forbindelse med indgåelsen af 1978-lokalaftalen, kan ikke føre til at anse lokalaf-tale A001 for en integreret del af Industriens Overenskomst.

Der foreligger heller ikke i øvrigt en adfærd fra parterne i lokalaf-tale A001, der kan give grundlag for at statuere, at lokalaftalen knytter sig så nært til Industriens Overenskomst, at den alene kan opsiges som en integreret del af denne. At SAS Ground Handling (SAS) i 1993 og i 2003 opsagde lokalaftalen, men efterfølgende trak opsigelsen tilbage, giver ikke grundlag for at fastslå, at lokalaf-tale A001 udgør en integreret del af Industriens Overenskomst. Af referater af forhandlingsmøder mellem SAS og klubbernes repræsentanter i februar 1993 fremgår, at SAS bestred klubbernes synspunkt om, at lokalaf-tale A001 er sammenhængende med og en del af overenskomsten og dermed kun kan ændres sammen med og som en del af overenskomsten. SAS fastholdt på møderne, at lokalaf-tale A001 kan opsiges og behandles fagretligt efter § 8 i Industriens Overenskomst. Det må efter bevisførelsen, herunder forklaringen fra Aase Mikkelsen og Svend Møllenborg, endvidere lægges til grund, at SAS fastholdt dette standpunkt over for klubberne i forbindelse med opsigelsesforløbet i 2003. Der er således ikke ud fra opsigelsesforløbene grundlag for at anse SAS Ground Handling (SAS) for at have udvist en adfærd, der har kunnet give arbejdstagersiden en berettiget forventning om, at lokalaf-tale A001 udgør en integreret del af Industriens Overenskomst. En sådan berettiget forventning er ikke i øvrigt godtgjort, ej heller ved protokollatet fra 2006 vedrørende gældende lokalaf-taler mv. i SAS Component Group A/S.

Klager har endvidere ikke godtgjort, at aftale A001 som følge af sit indhold må anses for så tæt knyttet til Industriens Overenskomst, at den må anses for en integreret del af denne.

På denne baggrund finder Arbejdsretten ikke grundlag for at fastslå, at lokalaftale A001 er en integreret del af Industriens Overenskomst, således at lokalaf-talen ikke kan opsiges selvstændigt, men må opsiges efter reglerne i Hovedaftalens § 7, stk. 2. Det forhold, at der er tale om en omfattende lokalaf-tale, der regulerer en række væsentlige ansættelsesvilkår og dermed har meget stor betydning for medarbejdernes ansættelsesforhold, og som har bestået i en meget lang årrække (siden 1978), kan ikke føre til et andet resultat.

Herefter frifindes indklagede for klagers principale påstand.

Kapitalpensionsordningen

Efter det, der er anført ovenfor, kan klagers krav om, at kapitalpensionsordningen for medarbejderne i SAS Ground Handling fortsat består, ikke støttes på lokalaf-tale A001 (pkt. 8), idet denne lokalaf-tale på korrekt vis er opsagt af SAS og dermed er bortfaldet med virkning fra 1. marts 2023.

Et krav om, at kapitalpensionsordningen fortsat består, har heller ikke støtte i protokollat af 21. maj 2001 om kapital- eller ratepension. Der er således ingen holdepunkter i protokollatet for, at SAS har tilsikret medarbejderne omfattet af lokalaf-tale A001 en kapitalpensionsordning, der består, så længe den enkelte medarbejder er ansat i virksomheden, eller at protokollatet må sidestilles med en overenskomst, der må fornys eller opsiges efter Hovedaftalens § 7, stk. 2. Det bemærkes herved, at protokollatets bestemmelse om, at ”så længe medarbejderen er ansat i SAS, kan ordningen kun ophæves i forbindelse med invaliditet eller ved dødsfald”, efter såvel ordlyden som den kontekst, bestemmelsen indgår i, ikke kan forstås som gående på selve aftalen om kapitalpensionsordning mellem de lokale parter, men derimod må antages at gå på den enkelte medarbejders adgang til at ophæve sin kapital- eller ratepensionsordning.

Indklagede frifindes derfor for klagers subsidiære påstand.

T h i k e n d e s f o r r e t:

Indklagede, Dansk Arbejdsgiverforening for DI for SAS Ground Handling Denmark A/S, findes.

Fagbevægelsens Hovedorganisation for Fagligt Fælles Forbund skal inden 14 dage efter afsigelsen af denne dom betale 5.000 kr. i sagsomkostninger til Arbejdsretten.

Hanne Schmidt

Kristian Korfits Nielsen

Rikke Foersom